

Dőry István

Ökológiai szelekció

A Természetben működik egy evolúciós szisztéma, ami a másolás, mutáció, szelekció háromságára épül. Ezt jól ismerjük a biológiából, és ezt látjuk a világunkban körbetekintve is. Alapja a DNS információ-tartalmának másolódása, változása, s a termékeik szelekciója. Eredménye – nagyon hosszú távon – az élőlények tökéletesedése, divergálása, majd konvergálása, ökológiai egyensúly kialakulása, katasztrófák kiheverése.

Ehhez hasonlóan néhány tízezer éve másfajta információ is kifejlődik a világban. Ezt nem a DNS kódolja, hanem az emberi elme. Itt is van másolás, tanítás, tanulás, utánzás, rögzülés. Van változékonyság több módon is. És van valamiféle szelekció is (hogyan ti. az adott információ hordozója elpusztul, vagy az adott információ vész el, vagy gyengébben adódik tovább). Mint látni fogjuk, ez utóbbi az ember esetében elég korlátozott. Bár Karl Popper filozófus szerint „elméleteink megteszik azt a szívességet, hogy helyettünk halnak meg” – ez nem nagyon gyakran jelenik meg az életünk valóságában.

(Itt érdemes megjegyezni, hogy harmadik fajta evolúciót még nem sikerült kimutatni sem a mesterséges intelligencia, sem a robotok, sem a számítógépes vírusok világában, ti. hogy alkotóiktól függetlenül fejlődne ki – egyelőre. Esetleg már valamiféle társevolúció fel lehet fedezni az ezekkel foglalkozó informatikusok körében.)

Mi a helyzet a második, az emberi, a kulturális, a mém-evolúcióval? A továbbadással semmi baj, a gondolatok, minták, viccek, eszmék jól terjednek, szaporodnak. A mutáció is létezik: vannak pontosan másolódnak információk, könyvek, versek, képletek; de vannak változatos információdarabok, pletykák, lánclevelek is. A mém-mutáció jellegzetessége, hogy lehet véletlenszerű, de lehet tudatosan befolyásolt is, amikor valamit direkt hozzáteszünk vagy elveszünk egy elméletből. Ez óriási lehetőségeket biztosít(hatna) a lassú génevolúció meghaladására.

Ha a gén-evolúciót és a mém-evolúciót összehasonlítjuk, az eredményt egyetlen mondatban is összefoglalhatjuk: A gondolatok evolúciója sokkal gyorsabb (nem kell generációkat várni), mégsem telt el még annyi idő, hogy a konvergens evolúció fázisába elértünk volna, és valamiféle fennmaradási egyensúlyról lehetne beszélni. A mém-evolúció a divergens fázisban van, mindig újabb elméletek jelennek meg egyre nagyobb számban és szélsőségességben, és ez még a mai internet világában is egyre fokozódik. Mi ennek az oka?

A mém-evolúció azért nem konvergál az egyre stabilabb fennmaradás felé, mert a harmadik tényező, a szelekció csak nagyon-nagyon szóróványosan működik. Sommásan: a fosszilis etető gépezet mindenkinek enni ad. Néhány Darwin-díjas szerencsétlent leszámítva szinte senki nem hal meg a saját tébolyai miatt – és még kevésbé látjuk, hogy „az elméleteink halnak meg helyettünk” popperi elve érvényesülne.

Hová kellene és hová fog konvergálni a gondolataink, viselkedésmintáink evolúciója? Egy olyan világ felé, ahol a Természet él és virul, benne az ember él és virul, és benne a gondolatok egy csoportja ezt és önmagát stabilizálja, még célirányosabban fogalmazva éppen ezt a gondolatot?

Helyette jelenleg a Természetet rongáljuk, túlhasználjuk, feléljük létalapjainkat; de még ezen felül is irtjuk egymást és egymás eszme-rendszerét. A fennmaradás és evolúció gondolata éppen csak megjelent a zsúfolt színpadon, és legtöbbször csak érdekességnek tekintik a hétköznapiok tülekedései közepette.

Mit jelent tehát a címben említett ökológiai szelekció?

1. Például azt, hogy amit halunk, megvizsgáljuk a világ, a környezet, az ember, a gondolat megmaradása szempontjából, és ha nem megfelelő, még ha bizsergető is, nem adjuk tovább.

2. Azt is jelentheti, hogy ha véletlenül kiöltünk, feltalálunk valamit – elgondolkodunk, mielőtt a megva-

lósításába fognánk. Közelebb kerül-e a világ a szükségszerű egyensúlyi állapothoz, vagy még több fosszilis energiával, még hatékonyabban teszünk tönkre valamit, ami később nagyon fog hiányozni?

Már ezt a kettőt is igen nehéz megvalósítani, de nem lehetetlen. Nézzük tovább!

3. Meg lehet próbálni üres óráinkban direkt kitalálni ökológiai szempontból előrevivő dolgokat, hogy hogyan éljünk a fosszilis energiák csapdájára, környezetszennyezés, klímarongálás nélkül, és megpróbálni ezt másoknál intenzívebben terjeszteni. Elégé szkeptikus vagyok a tekintetben, hogy a játékpenzzel, politikával megtámogatott reklámgépezetnél tudunk-e hatékonyabbak lenni a terjesztés területén pl. MLM- vagy Bokor-módszerekkel. De hátha van más mód is.

4. Ennél perspektivikusabbnak tűnik tanítani az általános kritikai szemléletet, ami minden szelekciónak az alapja. Kinek az érdeke az adott téma? Mi terjed gyorsabban, ha a postás harapja meg a kutyát, vagy a kutya postást? Van-e érv az adott dolog fennmaradására, azon kívül, hogy mindenki így csinálja? Tudunk korszakokat, amikor mindenki rosszul csinált ezt-azt. Hogy sacc-per-kábé milyen gondolatok és életcselekedetek övezik azt az állapotot, amelyben a Természet virul, az ember virul, és a fennmaradást már nem kell magyarázni?

5. Cselekedeteinket hozzáigazítani – ez is ökológiai szelekció. Azt szelektáljuk, hogy a tömören megfogalmazott jó gondolat érdekében neki megfelelő cselekvési mintázatokat hajtjuk-e végre? (Az élővilágban a megvalósult élőlények életben maradása dönti el, hogy a bennük lévő gének jók voltak-e vagy sem.) A gondolataink megvalósult megfelelői a cselekedeteink, amiket ha nem akarunk a lassú, fájdalmas, végleges szelekció körein végigfuttatni, akkor magunknak kell megítélnünk, hogy így lehet-e élni a Földön, megmarad-e a Természet, benne mi és a gondolataink, cselekedeteink. Ha a válasz negatív,

akkor még a cselekedeteinknél is tehetünk szelekciós lépéseket. Ez amolyan önreflexió, lelkiismeret-vizsgálat, ökológiai lelkitükör.

6. Ennek végkifejlete az ökológiai megtérés. Nem akarok mást, mint lenni a többi élőlényel együtt, és elősegíteni ennek elérését, megmaradását. Ehhez hosszú távú, modellező, tudományos gondolkodás kell (amiben nem állunk jól, a hétköznapi alkudozás jobban megy) – valamint teljes életátalakítás. Ha látjuk, hogy valami jó irányba mutat, nem dobjuk el a szemetet, nem használunk nejlonzacskót, vagy kicserélünk egy lámpát, akkor azt is látni kell, hogy ez az egész életmódnak hány százaléka. Ha csak egy terület 1%-a, akkor nevezhetjük jelképes cselekedetnek, képmutatásnak, önbecsapásnak, parasztvakításnak, zöldre festésnek – vérmérséklet szerint. Ha minden életterület 10%-át érinti, akkor lehet egy jó kezdőlépés a jó irányba, például általános takarékosági szemlélet az egyébként zajló mindennapjaink közepette. Ha viszont ez az öko-megtérés minden életaktivitásunkat érinti, legalább 50%-ban, akkor onnan már látni fogjuk a pontos célt.

7. Az elhíresült „szelekció” tisztázása érdekében tegyük hozzá, hogy más embereket nem kiirtani,

hanem az ökológiai megtérés felé segíteni akarunk. A történelem azt mutatja, hogy a tőlünk eltérően gondolkodók kiirtása nem megtéréshez vezet, hanem fegyverkezéshez. A végén pedig nem a jó győz, s nem az ökológiai szelekció, hanem az erősebb. Az egész harc pedig olyan környezeti károkkal jár, ami megkérdőjelezi az emberiség fennmaradását, vagy a természetvédelem gondolatának fennmaradását.

8. Az előző pontban említettek miatt nemcsak más emberekkel, de más eszmékkel sem hadakozni kell, hanem tanítani a távlatos gondolkodást, a kritikát, a reflexiót, az ökológiai életmódot.

Összegezve: Ökológiai megtérésre, ökológiai lelkiismeret-vizsgálatra van szükség, hogy hosszú életűek lehessünk a Földön.

* * *

Az ökológiai megoldásról a következőképpen lehet gondolkodni. Ezt azért írom le, hogy ne általánosításban filozofáljunk a jóról és a szükségesről. Úgy kell élnünk, hogy semmiből ne fogyassunk többet, mint amit a Természet adni tud (pl. fosszilis energiák), és ne termeljünk több hulladékot, mint amit a Természet játszi könnyedséggel fel tud dolgozni. Ehhez lényegében nullára

kell redukálnunk a fosszilis energiáinkat – a megújulót pedig fenntarthatóra. Ehhez pedig a legnagyobb fogyasztásainkat szinte jelképesre kell csökkenteni (pl. a fűtést komoly hőszigeteléssel), és a neki megfelelő energiamennyiséget elő kell állítanunk a rendelkezésre álló területen. Ha nem autózunk, nem repülünk, nem fogyasztunk távoli, agyonkezelt termékeket, akkor sikerülni is fog ezt egyensúlyba hozni. Bármilyen takarékosak vagyunk is, a kibocsátott szén-dioxidot még vissza is kell vonni a légkörből, ami a fenti feltételek mellett több ezer fát jelent, több ezer négyzetméteren – de éppen lehetséges. Ehhez képest igyekezzünk boldogok és elégedettek lenni, és ne nagyon költsékezzünk, mert az is energia, az is szén-dioxid. Ez úgy lehetséges, hogy a boldogságot tanuljuk, tanítjuk és gyakoroljuk – nem mást, hogy hátha közben véletlenül boldogok is leszünk. Például pénzzel csak nagy károkozás mellett tudunk elérni részeredményeket a boldogulás területén. Ellenben a kerttel, Természettel, mozgással, tiszta környezettel, emberi közösséggel célzottabban tudunk közelíteni a boldogság, elégedettség felé.

A boldogság 75%-ban mozgás: munka, edzés, kacagás. A többi: mosoly, köszönés, hála, segítség, belefeledkezés, reflexió, elégedettség, játék, közösség, szertartás és szépség.

Ha valaki autó nélkül éli a vidékies életet, és közben már elültette a CO₂-fák harmadát, akkor fogja észrevenni, hogy a fogyasztási és termelési számok egymás felé tartanak. Nem szétkúsznak, nem rohannak exponenciálisan, nem adnak értelmetlen értékeket. Akkor persze már izgalmas, hogy hol és mikor tudnak találkozni. A fákól úgysem lehet extrém mennyiséget ültetni, csak fejenként 2-3 ezret, mert a lábnyomterületbe is bele kell férni. Tehát ha valaki 1-2-3 év alatt már elültette a famennyiség harmadát-felét, akkor fogja látni, hogy a közlekedés nem végtelen, az élelem nem jár kezelhetetlen kibocsátással, a fűtés a hőszigeteléssel kezd az értelmezhető tartományban maradni. Ilyenkor már felvetődik, hogy ha egy kicsit jobban csinálnánk a kertet vagy ügyesebben alkalmazkodnánk a Nap járásához, akkor már nagyon ott lennénk a fenntarthatóságnál – és fényévnyi messzeségben a városi, fogyasztói, rohanós, agyoncsomagolt, kiszolgáltatott világtól.

